

PROBLEMATIKA ARHITEKTURNIH NATEČAJEV NA IZBRANIH PRIMERIH

THE PROBLEMATICS OF ARCHITECTURAL COMPETITIONS IN THE LIGHT OF SELECTED EXAMPLES

UDK 72
COBISS 1.02 pregledni znanstveni članek
prejeto 15.02.2008

izvleček

Članek izpostavlja problematiko arhitekturnih natečajev na več ravneh. V uvodu je predstavljena kratka zgodovina natečajev od renesanse do danes. Tej sledi natančnejši vpogled v natečaje, ki so jih razpisali za izbiro predlogov za stavbe na svetovnih razstavah. Predstavljen je natečaj za izbor stavbe na prvi svetovni razstavi leta 1851. Kot primer je opisan natečaj za jugoslovanski paviljon na svetovni razstavi v Montrealu leta 1967 in prikazane so izbrane natečajne rešitve. Kot osrednje raziskovalno vprašanje sta se pokazala problem, na kakšen način je natečajna žirija prišla do zmagovitih natečajnih rešitev in problem odnosa arhitekturne stroke do izbranih natečajnih rešitev. Ob vsakem natečaju si udeleženci lahko postavijo več zanimivih vprašanj, ki so vedno znova aktualna. Še danes.

abstract

The article addresses several aspects of the problematics of architectural competitions. The introduction presents a brief history of competitions from the Renaissance to the present day. It is followed by a detailed insight into competitions launched to obtain proposals for buildings at world exhibitions. There is a presentation of a competition for a building at the first world exhibition in 1851. By way of example, there is a description of the competition for the Yugoslav pavilion at the world exhibition in Montreal in 1967, including the selected submissions. The principal research issue turned out to be the fashion in which the jury reached decisions on winning entries, and the attitude of the architectural profession toward selected submissions. At every competition, its participants may pose themselves a number of questions, which have always been topical, the present included.

ključne besede:

arhitekturni natečaj, jugoslovanski paviljon, Montreal, EXPO'67

key words:

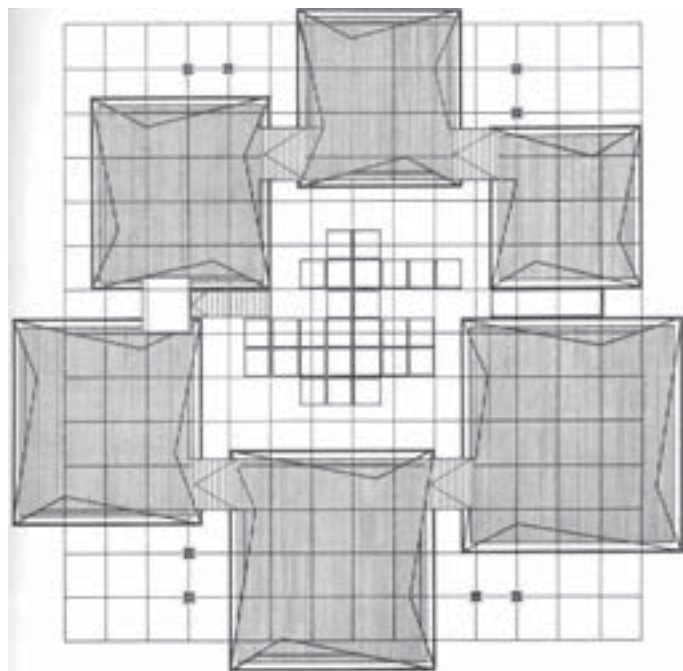
architectural competition, Yugoslav pavilion, Montreal, EXPO'67

Arhitekturni natečaji imajo v zahodni civilizaciji že dolgo in bogato, a zato tudi razmeroma burno zgodovino. Menda so že stari Atenci pred 2500 leti, da bi okrasili Akropolo, izvedli neke vrste natečaj. V srednjeveški Evropi so natečaje začeli prirejati za gradnjo katedral, v času renesanse pa so postali vedno bolj razširjeni tudi natečaji v umetnosti. Eden prvih pravih predhodnikov današnjih arhitekturnih natečajev je bil natečaj za načrtovanje kupole katedrale Santa Maria del Fiore v Firencah leta 1419, na katerem je zmagal Filippo Brunelleschi. Tudi za pridobitev načrtov za Karlovo cerkev na Dunaju leta 1713 so razpisali natečaj, na katerem je prvo nagrado prejel Johann Bernhard Fischer von Erlach. V času industrijske revolucije poznega osemnajstega stoletja so v Združenih državah Amerike, v Veliki Britaniji in v Franciji natečaji postajali vedno bolj priljubljeni med vladnimi naročniki za pridobitev novih in svežih idej. Tako so izvedli natečaj za načrtovanje Bele hiše v Washingtonu leta 1792, za britanski parlament v Londonu leta 1835 in za poslopje pariške opere leta 1860. Arhitekturni natečaji so bili v Veliki Britaniji v devetnajstem stoletju zelo razširjeni, saj je Roger H. Harper v knjigi *Victorian Architectural Competitions* obravnaval več kot 2500 natečajev, ki so bili objavljeni v časopisu *The Builder* med letoma 1843 in 1900.

V dvajsetem stoletju so postali arhitekturni natečaji običajna praksa za pridobitev idej in natančnejših načrtov za večje

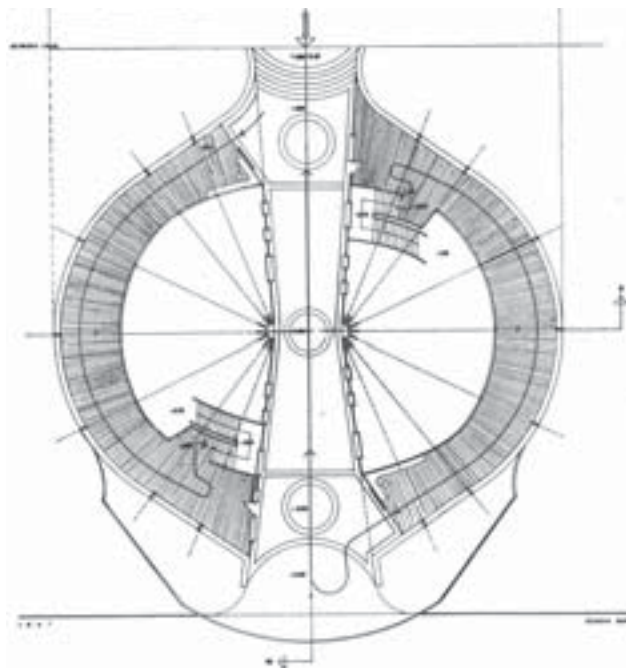
oziroma za pomembnejše stavbe. Iz arhitekturne zgodovine je znan predvsem natečaj za nebotičnik Chicago Tribune v Chicagu leta 1922, na katerem so sodelovali velikani evropske moderne arhitekture, a so vsi ostali praznih rok: Adolf Loos, Bruno Taut, skupaj Walter Gropius in Adolf Meyer, Ludwig Hilberseimer, Hans Scharoun ter Marcello Piacentini. Le Finec Eliel Saarinen, ki je takrat že živel v Združenih državah Amerike, je dobil drugo nagrado, prvo pa so podelili biroju Johna Meada Howellsa in Raymonda M. Hooda. V arhitekturni javnosti so bili zelo odmevni tudi natečaji za palačo Združenih narodov v Ženevi leta 1926, za palačo Sovjetov v Moskvi leta 1931, za opero v Sydneyju leta 1956, za center Georges Pompidou v Parizu leta 1970 in za preureditev Reichstaga v Berlinu leta 1993. V začetku enaindvajsetega stoletja je največ svetovne pozornosti požel natečaj za ureditev območja novega World Trade Centra na Manhattanu v New Yorku, ki je bil razpisan leta 2003.

Če si pogloblje pogledamo področje stavb, ki so jih postavili na svetovnih razstavah, ugotovimo podobne zakonitosti in nekaj zanimivih podrobnosti. Že za prvo svetovno razstavo leta 1851 so razpisali mednarodni natečaj, ki je bil zelo odmeven, čeprav je bilo za izdelavo predlogov le dobre tri tedne časa in ni bilo denarnih nagrad. Kljub temu je prispelo 245 predlogov, od tega 38 iz tujine. Podelili so kar 68 častnih nagrad in še dve posebni priznanji, Richardu Turnerju in Hectorju Horeauju, vendar

Slika 1: Predlog za Montreal, 1967: Filipović, Šerbetić: Tloris šestonagrajenege predloga. [vir: Arhitektura 93-94, 1967, str. 59]

Figure 1: Competition entry for Montreal, 1967: Filipović, Šerbetić: Ground plan of the 6th prize winning entry. [source: Arhitektura 93-94, 1967, p. 59]

Slika 2: Predlog za Montreal, 1967: Miljković, Milutinović: Tloris četronagrajenege predloga. [vir: Arhitektura 93-94, 1967, str. 58]

Figure 2: Competition entry for Montreal, 1967: Miljković, Milutinović: Ground plan of the 4th prize winning entry. [source: Arhitektura 93-94, 1967, p. 58]

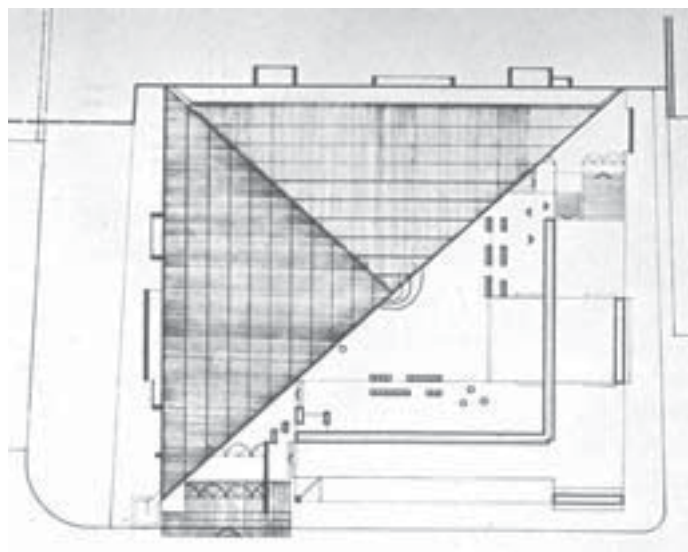
nobenega od predlogov niso potrdili za gradnjo. Natečajna komisija, oziroma arhitekt Thomas L. Donaldson, oblikovalec Owen Jones in inženir Isambard Kingdom Brunel, so predložili še svoj predlog, ki naj bi bil izbor najboljših idej natečajnih predlogov. Vendar je bil tudi ta rezultat neustrezen, saj se mu je javnost uprla. Nato se je pojavil predlog vrtnarja Josepha Paxtona, ki je predvideval uporabo dveh novih materialov, ki ju je zahtevala komisija - železa kot nosilnega gradiva in stekla za polnilo - predlagal pa je še idejo o prefabriciranih elementih, ki je popolnoma spremenila način gradnje. Tako so sestavili Kristalno palačo, ki je postala eden prvih simbolov moderne arhitekture.

Za naslednje svetovne razstave so načrte za stavbe izbirali na natečajih in nato po njih tudi zgradili stavbe. Poleg prvonagrajenih natečajnih rešitev so tudi nekatere druge ostale znane do danes, predvsem zaradi svoje daljnovidnosti. Predlog prefabricirane palače krožnega tlorisa, ki jo je načrtoval James Bogardus za razstavo v New Yorku leta 1853, ni bil sprejet zaradi viseče strešne konstrukcije, za katero je komisija menila, da ni dovolj stabilna. S podobno ugotovitvijo je komisija zavrnila predlog Hectorja Horeauja za stavbo v Parizu leta 1855 in v Londonu leta 1862. Stavbo, ki sta jo skupaj načrtovala George Maw in Edward J. Payne za London leta 1862, so zavrnilo zaradi neobičajne razporeditve tlorisa, ki pa so ga kasneje uporabili na svetovni razstavi v Parizu leta 1867. Od zanimivejših predlogov so zavrnilo tudi predlog Gustava A. Eiffela, ki je načrtoval most preko reke Sene za razstavo v Parizu leta 1878.

Če so do leta 1900 na svetovnih razstavah postavljali velike enoprostorske objekte, so po tem letu začeli prirejati razstave v manjših nacionalnih paviljonih, ki jih je postavila vsaka posamezna država. Ti nacionalni paviljoni si bili torej plod nacionalnih natečajev, paviljone so načrtovali nacionalni arhitekti vsake posamezne države.

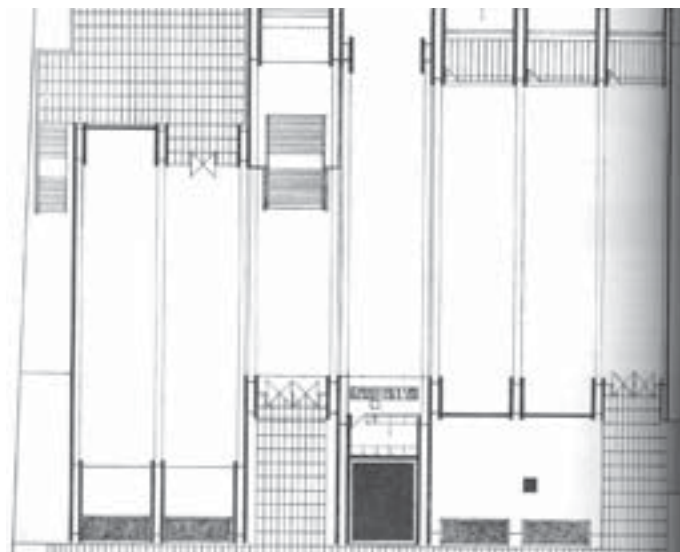
Ena od zanimivejših in zabavnejših epizod v zgodovini arhitekturnih natečajev je natečaj za finski paviljon v Parizu leta 1937. Natečaj za paviljon so Finci razpisali šele spomladi leta 1936. Alvar Aalto je s sodelavci na natečaj poslal dva predloga in komisija je oba nagradila: s prvo nagrado predlog s šifro "Le bois est en marche", z drugo nagrado pa predlog s šifro "Tsit Tsit Pum". Še bolj zabavno je moralo biti, ko je podobna finska komisija ugotavljala avtorje natečajnih predlogov za notranjo ureditev finskega paviljona na svetovni razstavi v New Yorku leta 1939. Čeprav je bilo za natečaj le tri dni časa, je na natečaju Aaltov biro spet sodeloval z dvema predlogoma, njegova žena Aino - menda celo brez Aaltove vednosti - pa še s tretjim predlogom [Fleig, 1963: 124]. Od štirinajstih prispelih predlogov so dobili prve tri nagrade. Aaltov prvonagrajeni projekt s šifro "Maa, Kansa, Työ, Tulos", "Dežela, ljudje, delo, izdelki", je imel celo dve različici.

Tudi načrte za jugoslovanske paviljone so naročili ali neposredno pri vnaprej določenem arhitektu ali pa so jih izbirali na natečajih. Med arhitekti v Jugoslaviji je zelo odmeval natečaj za idejno rešitev jugoslovanskega paviljona na svetovni razstavi v Montrealu leta 1967.

Slika 3: Predlog za Montreal, 1967: Štraus: Maketa, tretjenagrajenega predloga. [vir: Arhitektura 93–94, 1967, str. 55]

Figure 3: Competition entry for Montreal, 1967: Štraus: Model of the 3rd prize winning entry. [source: Arhitektura 93-94, 1967, p. 55]

Slika 4: Predlog za Montreal, 1967: Richter s sodelavci: Fasada drugonagrajenega predloga. [vir: Horvat-Pintarić, V., 1970: Vjenceslav Richter. Grafički zavod Hrvatske, Zagreb: 40]

Figure 4: Competition entry for Montreal, 1967: Richter and co-workers: Facade of the 2nd prize winning entry. [source: Horvat-Pintarić, V., 1970: Vjenceslav Richter. Grafički zavod Hrvatske, Zagreb: 40]

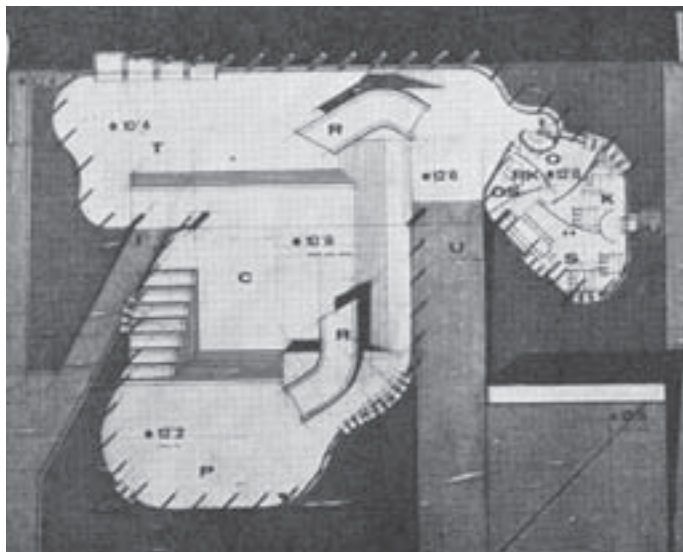
Svetovna razstava v Montrealu je bila druga velika svetovna razstava po koncu druge svetovne vojne. Organizirana je bila v čast stoti obletnici odcepitve in ustanovitve konfederacije Kanade kot dominiona pod britansko krono in ob 325. obletnici ustanovitve mesta Montreal. Tema razstave je bila "Človek in njegov svet", za lokacijo razstave pa so uporabili dva neposeljena otoka na reki Sv. Lovrenca in ju izjemno dobro povezali s povsem novo mestno infrastrukturo: podzemno in nadzemno železnico, novimi mostovi in obvoznimi avtocestami. Na polotoku Cité du Havre so zgradili začetno postajo nadzemne železnice EXPO-express, velik stadion za različne prireditve in stanovanjsko naselje Habitat. Otok Île Sainte-Hélène je bil razdeljen na dva dela, na njegovem južnem delu je bil paviljon Združenih držav Amerike, ki ga je kot geodezično kupolo načrtoval Richard Buckminster Fuller. Na otoku Île Notre-Dame so zgradili paviljon Zahodne Nemčije, ki sta ga kot šotorasto streho načrtovala Frei Otto in Rolf Gutbrod, paviljon Sovjetske zveze, katerega avtor je bil arhitekt Mihail Vasiljevič Posohin (Mikhail Vasil'evich Posokhin) in jugoslovanski paviljon. To je bila razstava, na kateri so države tekmovala v napredku in skušale tudi s paviljoni dokazati svojo tehnološko razvitost.

Natečaj za idejno rešitev jugoslovanskega paviljona na svetovni razstavi v Montrealu sta leta 1965 razpisala Gradbeni odbor jugoslovanske sekcije za mednarodno razstavo v Montrealu in Zveza arhitektov Jugoslavije. Potekal je v dveh stopnjah: prva stopnja natečaja je bil anonimni, anketni in kvalifikacijski natečaj, na katerega je prispelo kar 59 predlogov, na drugi stopnji pa je sodelovalo šest izbranih predlogov in je bila zato neanonimna. Za natečaj so bile značilne vse težave, s katerimi so se nekoč in se tudi danes soočajo udeleženci natečajev: kratek rok za izdelavo

predlogov, omejena denarna sredstva za izdelavo paviljona in slabe povezave z industrijo. Avantgardne rešitve, ki naj bi bile na natečajih kar se da pogoste, na svetovnih razstavah pa celo zaželeni, so bile na natečaju spregledane. Komisija je na prvi stopnji izbirala objekte, ki naj bi poudarili izvirnost osnovne ideje zasnove prostora, oblikovanje objekta, možnost izgradnje paviljona in organizacijo notranjega razstavnega prostora. Od 59 prispelih predlogov je žirija izbrala šest predlogov, ki so nato sodelovali na drugi stopnji natečaja [Miličević-Nikolić, AU: 35–36]. Prvo nagrado na drugi stopnji, ki je bila torej ožjega in neanonimnega značaja, je prejel predlog mladega srbskega arhitekta Miroslava Pešića. Drugo nagrado je dobil arhitekt Vjenceslav Richter, tretjo nagrado arhitekt Ivan Štraus, četrto arhitekt Sima Miljković in kipar Nikola Milutinović, peto nagrado arhitekti Marko Mušič, Jernej Kraigher in Lojze Drašler, šesto nagrado pa arhitekta Ivo Filipčić in Berislav Šerbetič.

Skupina mladih slovenskih arhitektov – Marko Mušič, Jernej Kraigher in Lojze Drašler – je načrtovala v javnosti dokaj odmeven predlog paviljona in zanj prejela peto nagrado. Tloris paviljona je nepravilnih, zaobljenih oblik ter sestavljen iz večjega, javnega dela, v katerem prevladujeta dve klančini, in iz manjšega, zasebnega dela. Konstrukcija paviljona je skrita v fasadi, vendar na meji skrajnih možnosti klasično zasnovanih konstrukcij. Njegova posebnost je strešna konstrukcija, ki se natečajni žiriji ni zdelo dovolj stabilna in je zato odločila, da postavitve paviljona ne bo mogoča. Zaradi zaobljene fasade predlog paviljona nekoliko spominja na Aaltov finski paviljon za svetovno razstavo v Parizu leta 1937.

Predlog paviljona je predstavil tudi hrvaški arhitekt Vjenceslav Richter, avtor zelo odmevnega jugoslovanskega

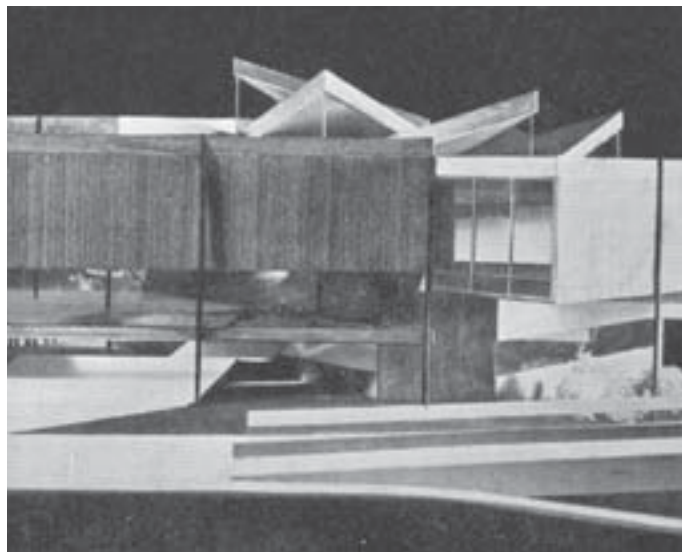
Slika 5: Montreal, 1967: Pešić: Tloris prvonagrajenega predloga. [vir: Arhitektura 93-94, 1967, str. 56]

Figure 5: Montreal, 1967: Pešić: Ground plan of the 1st prize winning entry. [source: Arhitektura 93-94, 1967, p. 56]

paviljona na svetovni razstavi v Bruslju leta 1958. Za svoj inovativni natečajni predlog je prejel drugo nagrado. Predlagal je delno odprt paviljon v obliki piramide, ki je bila prekrita s prozorno membrano. Prav njegov predlog je sprožil največ polemik in zato je prav Vjenceslav Richter oblikoval notranjost paviljona v Montrealu [Štraus, 1991: 63].

Prvo nagrado je prejel Miroslav Pešić, ki je kot osnovno idejo paviljona predlagal sedem trikotnih prizem. Te so bile nanizane ena ob drugo v ravni vrsti, le četrta, šesta in sedma so bile zasukane. Posamezne prizme so bile dolge po 30 metrov in visoke 16 metrov, središčna, torej zasukana četrta prizma, pa je dominirala, saj je bila za 9 metrov daljša od ostalih. Oskar Hrabovski je načrtoval prefabricirano konstrukcijo, sestavljeno iz jeklenih montažnih elementov, ki so bili še obloženi in zato niso bili vidni. Okna so bila v spodnjem pasu in po nekaterih izmed celotnih višin vertikalne strani prizme. S tem sta bila jasno definirana poln in prazen prostor, prav tako je bil dobro viden vhod v paviljon. Paviljon naj bi se odlikoval po dinamiki oblike in dramatični osvetlitvi. Vendar vsi niso bili takšnega mnenja.

Tuji strokovni tisk, ki je obilno poročal o razstavi, jugoslovanskega paviljona skorajda ni omenil. Angleški reviji *Architectural Review* [AR, 1967 no. 846] in *Architectural Design* [AD, 1967: 7] jugoslovanskega paviljona ne omenjata. V vodilni francoski arhitekturni reviji *L'architecture D'aujourd'hui* [AA 1967, no. 846] so prikazani samo pomembnejši paviljoni, to je tisti, ki so po mnenju urednika vredni ogleda. Izmed dvainšestdesetih nacionalnih paviljonov in šestnajstih paviljonov kanadskih provinc ali mest je izbral šestindvajset zanimivejših paviljonov, brez jugoslovanskega. Malo znana nemška revija *Deutsche Bauzeitung*, [DB 8, 1967: 648], ki nekaterim paviljonom polovico posveti strani

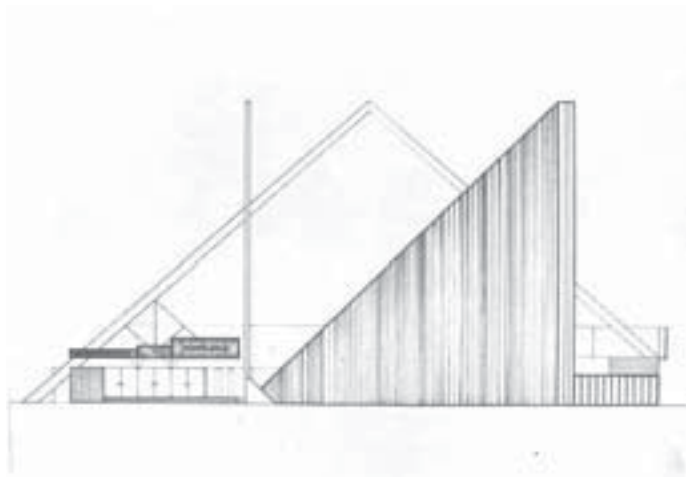
Slika 6: Predlog za Montreal, 1967: Mušič, Kraigher, Drašler: Tloris petonagrajenega predloga. [vir: Arhitektura 93-94, 1967, str. 59]

Figure 6: Competition entry for Montreal, 1967: Mušič, Kraigher, Drašler: Ground plan of the 5th prize winning entry. [source: Arhitektura 93-94, 1967, p. 59]

in obilico fotografij, z jugoslovanskim paviljonom opravi brez fotografij in s stavkom: "Der jugoslawische Pavillon hat eine interessante geometrische Form" oziroma v angleškem prevodu v isti reviji [str. 680]: "Yugoslavia's pavilion has an interesting geometric form," torej slovensko: "Jugoslovanski paviljon ima zanimivo geometrijsko obliko."

Jugoslovanski paviljon v Montrealu je bil prvi realiziran objekt mladega arhitekta Miroslava Pešića. Kaj je Pešić strokovno delal po letu 1967, avtorici tega članka ni znano. Da se je marsikaj dogajalo v zakulisju natečaja, lahko razberemo tudi iz članka, ki ga objavijo v strokovni reviji *Arhitektura Urbanizam 47*: "Istorijat građenja i projektovanja ovog objekta dovoljno je interesantan i poučan da bi zaista mogao biti predmet posebnog osvrta. Iz njega bi se ponovo moglo saznati šta sve može da doživi mlad arhitekt u našoj sredini, bilo da nezgode dolaze od samog investitora ili od kolega arhitekata. Isto je tako izvesno da bi se tome osvrto moralo govoriti i o arhitektonskoj etici, pa samim tim i o našim prilikama iz oblasti projektovanja." [Bogunović, 71] oziroma v prostem prevodu: "Zgodovina načrtovanja jugoslovanskega paviljona in njegove gradnje je dovolj zanimiva in poučna, da bi jo lahko natančneje obravnavali. Iz tega bi se znova lahko naučili, kaj vse lahko doživi pri nas mladi arhitekt, če mu niso naklonjeni ne investitorji ne kolegi arhitekti. Nedvomno je tudi res, da bi morali govoriti o arhitekturni etiki in ob tem tudi o naših načrtovalskih dogodivščinah." Očitno so natečaj za paviljon, še bolj pa njegovi rezultati, močno razburili arhitekturno strokovno javnost v Jugoslaviji.

Veliko paviljonov so po končani razstavi podrli oziroma razstavili in jim spremenili namembnost ter jih spet postavili na drugi lokaciji v Kanadi. Tako so jugoslovanski paviljon

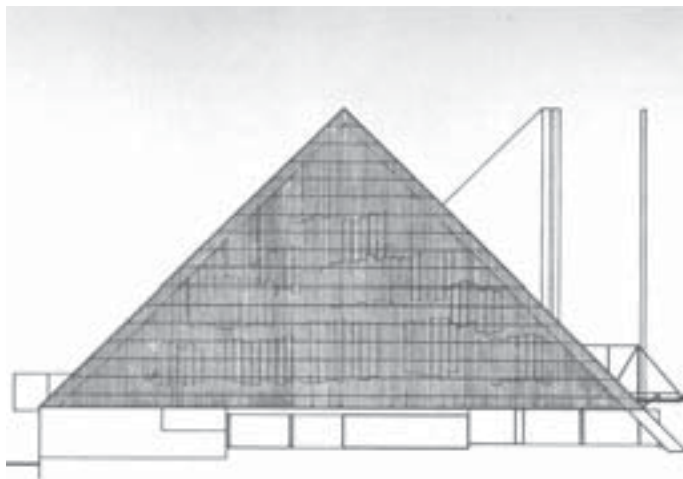
Slika 7: Predlog za Montreal, 1967: Richter s sodelavci: Fasada drugonagrajenega predloga. [vir: Horvat-Pintarić, V., 1970: Vjenceslav Richter. Grafički zavod Hrvatske, Zagreb: 40]

Figure 7: Competition entry for Montreal, 1967: Richter and co-workers: Facade of the 2nd prize winning entry. [source: Horvat-Pintarić, V., 1970: Vjenceslav Richter. Grafički zavod Hrvatske, Zagreb: 40]

po končani razstavi razstavili in znova sestavili v mestecu Grand Bank na obali Nove Funlandije v Kanadi, kjer so ga septembra 1971 odprli kot muzej Seamen's, ki prikazuje življenje ribičev. Zdi se, da trikotna oblika fasad spominja na odprta jadra ribiških bark.

In kako je bilo z arhitekturnimi natečaji v državah, pod katerimi smo bili Slovenci in na Slovenskem? Že v uvodu je omenjen arhitekturni natečaj za Karlovo cerkev na Dunaju. Ko so kasneje na Dunaju podrli obzidje in na njegovem mestu zgradili Ring, so za urbanistično ureditev razpisali mednarodni natečaj. Tudi za načrtovanje pomembnejših stavb ob Ringu so priredili natečaje, najbolj odmeven med njimi je bil natečaj za dunajsko državno opero, ki je potekal skoraj hkrati z natečajem za pariško opero. V Ljubljani so po potresu, ki je bil leta 1895, organizirali natečaj za novo urbanistično ureditev ob širitvi mesta. Nekaj kasneje, leta 1903, so v Avstro-Ogrski monarhiji priredili odmeven arhitekturni natečaj za novo stavbo poštne hranilnice na Dunaju, na katerem je prvo nagrado dobil Otto Wagner. V času Jugoslavije so odmevne natečaje, tudi mednarodne, prirejali za urbanistične ureditve novih delov mest in za pomembnejše arhitekturne objekte v njih. Tako so v Ljubljani, med drugimi, razpisali arhitekturni natečaj za novo razstavišče ob današnji Dunajski cesti, za novo poslopje ljudske skupščine oziroma današnjega parlamenta, za več novih stanovanjskih sosesk in za nove stavbe na današnjem Trgu republike.

Poleg bolj ali manj uspešnih arhitekturnih natečajev v zgodovini poznamo kar nekaj natečajev, ki niso dali pričakovanih rezultatov. In kdo je kriv za neuspele natečaje? Lahko so to že pripravilavci natečajnega gradiva, ker niso dovolj natančni pri opredelitvi natečajne naloge in ne zaznajo vseh morebitnih težav. Lahko je to natečajna komisija, ki

Slika 8: Predlog za Montreal, 1967: Richter s sodelavci: Fasada drugonagrajenega predloga. [vir: Horvat-Pintarić, V., 1970: Vjenceslav Richter. Grafički zavod Hrvatske, Zagreb: 40]

Figure 8: Competition entry for Montreal, 1967: Richter and co-workers: Facade of the 2nd prize winning entry. [source: Horvat-Pintarić, V., 1970: Vjenceslav Richter. Grafički zavod Hrvatske, Zagreb: 40]

zaradi svojega neznanja, neobjektivnosti ali preprosto malomarnosti in pomanjkanja kriterijev sprejema bolj ali manj sporne odločitve. In prav pomanjkanje kriterijev oziroma njihovo sprotno prilagajanje je največkrat najbolj sporno. Natečajna komisija bi morala že vnaprej jasno določiti kriterije, ki bi se jih morali držati tako komisija pri ocenjevanju kot udeleženci natečaja pri načrtovanju. Smisel natečaja je, da razpisovalec natečaja pridobi čim več kakovostnih rešitev iste natečajne naloge. Čeprav vsi udeleženci natečaja rešujejo isti arhitekturni in prostorski program, vsak posamezen predlog predstavlja različne ideje in povsem svoja videnja avtorjev. Vsak natečajni elaborat prikazuje drugačen pristop do istega problema.

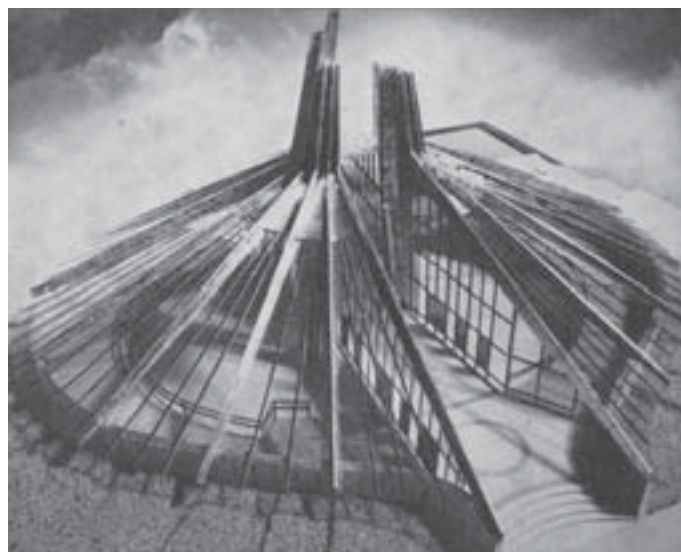
In kaj lahko stori arhitekt, udeleženec natečaja, če se ne strinja z razpisnimi pogoji? Iz zgodovine arhitekturnih natečajev – tudi v Sloveniji – je znanih kar nekaj primerov, ko se nekateri arhitekti niso držali z natečajem določenih pravil in natečajni elaborat oddali kot delo, ki je bilo "izven konkurence". To mora biti zavestna odločitev avtorjev natečajnih predlogov, ki s tem izpostavijo in poudarijo druge prioritete, kot jih je razpisovalec natečaja, avtorjem predlaganih rešitev pa se zdijo bistvene in zato opozorijo na drugačne rešitve, ki odstopajo od pogojev natečaja. Vendar naj bodo na arhitekturnem natečaju dovoljene sanje!

Natečaji zato vedno znova odpirajo več zanimivih vprašanj, ki so aktualna. Prvo vprašanje arhitektu, morebitnemu udeležencu natečaja, je, ali sodelovati na natečaju. Če se natečaja udeležite, si lahko pridobite izvedbeni projekt, če se s pogoji ne strinjate, ne sodelujete. Ali je morda bolje sodelovati in opozoriti na nerodnosti, nesmiselnosti, norosti natečaja? Kakšna naj bo drža neodvisnega, poštenega strokovnjaka, ki lahko ostane praznih rok in zato brez dela?

Slika 9: Predlog za Montreal, 1967: Miljković, Milutinović: Maketa četrtionagrajenega predloga. [vir: Arhitektura 93–94, 1967, str. 58]

Figure 9: Competition entry for Montreal, 1967: Miljković, Milutinović: Model of the 4th prize winning entry. [source: Arhitektura 93-94, 1967, p. 58]

Slika 10: Predlog za Montreal, 1967: Miljković, Milutinović: Tloris četrtionagrajenega predloga. [vir: Arhitektura 93–94, 1967, str. 58]

Figure 10: Competition entry for Montreal, 1967: Miljković, Milutinović: Ground plan of the 4th prize winning entry. [source: Arhitektura 93-94, 1967, p. 58]

Dilema je očitno etična, seveda se vsak odloči sam. Obenem gre tudi za to, do katere mere se arhitekt še lahko sprijazni z interesi naročnika.

Arhitekturni natečaji predstavljajo poseben način tekmovanja, pri katerem pa pravila velikokrat niso vnaprej jasno določena oziroma se lahko sproti spreminjajo. Arhitekt v današnjem času mora biti predvsem izjemno spreten pogajalec.

Viri in literatura

- AA, 1967: L'architecture D'aujourd'hui, no. 846.
 AD, 1967: Architectural Design, no. 7.
 AR, 1967: Architectural Review, no. 846.
 Bogunović, U., 1967: Jugoslovanski paviljon u Montrealu. Arhitektura, urbanizam 47, str. 71-72.
 DB, 1967: Deutsche Bauzeitung, no. 8, str. 648.
 Fleig, K., 1963: Alvar Aalto, The Complete Works, vol. I, 1922-1962. Karl Krämer, Stuttgart. Editions Girsberger, Zürich: 124.
 de Jong, C., Mattie, E., 1996: Architectural competitions 1792 - today. Benedikt Taschen, Köln
 Harper, R. H., 1983: Victorian Architectural Competitions. Continuum International Publishing Group, Mansell, London.
 Manević, Z., 1967: Natječaj za idejno rješenje jugoslavenskog paviljona u Montrealu. Arhitektura 93-94, str. 51-62.
 Milićević-Nikolić, O., 1965: Konkurs za idejno rešenje jugoslovenskog paviljona na svetskoj izložbi u Montrealu – EXPO 1967. Arhitektura, urbanizam, 35-36.
 Štraus, I., 1991: Arhitektura Jugoslavije: 1945-1990. Svjetlost, Sarajevo.

dr Lara Slivnik
 prof dr Jože Kušar
 UL, Fakulteta za arhitekturo
 lara.slivnik@fa.uni-lj.si
 joze.kusar@fa.uni-lj.si